

ANANSI. WORLD FICTION este un imprint al Editurii Trei

Anansi
CONTEMPORAN

LAURENT
BINET

Perspective

roman

Traducere din limba franceză de
Claudiu Constantinescu

EDITORI:

Silviu Dragomir
Magdalena Mărculescu
Vasile Dem. Zamfirescu

DIRECTOR EDITORIAL
ANANSI. WORLD FICTION:
Bogdan-Alexandru Stănescu

REDACTARE:
Ruxandra Câmpeanu

DESIGN:
Andrei Gamaș

DIRECTOR PRODUCȚIE:
Cristian Claudiu Coban

DTP:
Mirela Voicu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BINET, LAURENT

Perspective : roman / Laurent Binet ; trad. din lb. franceză de Claudiu
Constantinescu. - București : Editura Trei, 2025
ISBN 978-606-40-2741-2

I. Constantinescu, Claudiu (trad.)

821.133.1

Titlul original: *Perspective(s)*
Autor: Laurent Binet

Copyright © Éditions Grasset & Fasquelle, 2023

Copyright © Editura Trei, 2025,
pentru traducerea în limba română

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-606-40-2741-2

„Oamenii subțiri, ca voi, trebuie să se străduiască să afle cine sunt, luându-se după cuvintele și după culorile mele.“

Orhan PAMUK, *Mă numesc Roșu*¹

„Vina o poartă timpurile în care trăim, timpuri potrivnice artei noastre.“

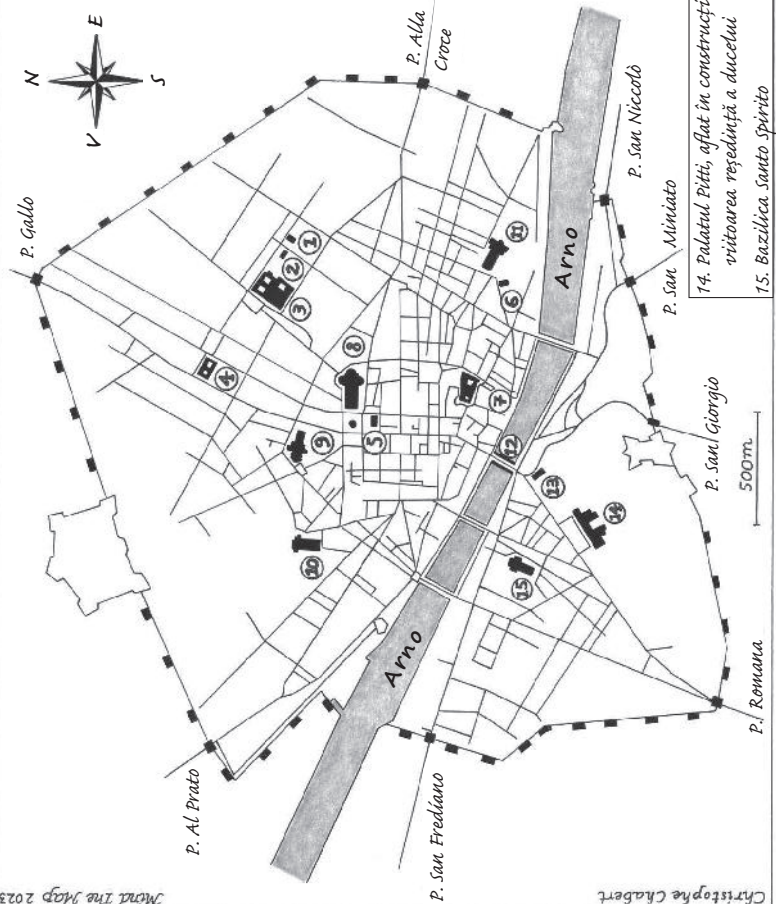
Michelangelo, scrisoare către tatăl său²

1. Traducere de Luminița Munteanu, Curtea Veche, București, 2006, p. 29 (n.r.).

2. Scrisoarea LVII, adresată lui Lodovico di Bunoarota Simoni, la Florența, în Michelangelo Buonarroti, *Scrisori*, trad. C.D. Zeletin, ART, București, 2009, p. 106 (n.r.).

Planul oraşului Florenţa la mijlocul secolului al XVI-lea

Mind The Map 2023

Christophe Chabert

1. Reşedinţa lui Jacopo da Pontormo, via della Colonna, nr. 29
2. Reşedinţa lui Benvenuto Cellini, via della Pergola, nr. 59
3. Spitalul Inocenţilor, orfelinatul unde starţ este Vincenzo Borghini
4. Mănăstirea Sfânta Eaterina din Siena, unde stareţ este maica Plautilla Nelli
5. Reşedinţa lui Agnolo Bronzino, via dei Calzaiuoli
6. Reşedinţa lui Giorgio Vasari, via Borgo Santa Croce, nr. 8
7. Palazzo Vecchio/Signoria, Reşedinţa lui Cosimo de' Medici, ducele Florenţei
8. Catedrala Santa Maria del Fiore (cupola lui Brunelleschi)
9. Bazilica San Lorenzo
10. Bazilica Santa Maria Novella
11. Bazilica Santa Croce
12. Ponte Vecchio
13. Biserica Santa Felicità

14. Palatul Pitti, aşat în construcţie, viitoarea reşedinţă a ducelui
15. Bazilica Santo Spirito

Situația politică din Italia în perioada expediției ducelui François de Guise din 1556–1557

Christophe Chabert

Tabăra lui Henric al II-lea al Franței

- Teritorii ocupate de Franța
- Aliații Regatului Franței
- Expediția ducelui de Guise
- Mișcările trupelor (nov. 1556–aprilie 1557)
- Prădarea orașului Valenza
- Înfrângerea militară de la Civitella (mai 1557)
- Retragerea trupelor (mai-sept. 1557)

Tabăra lui Filip al II-lea al Spaniei

- Granițele Sfântului Imperiu
- Posesiunile lui Filip al II-lea
- Aliații lui Filip al II-lea
- Ducatul Florența
- Posesiunile lui Ferdinand I de Habsburg, împăratul Sfântului Imperiu, unchiul lui Filip al II-lea
- Contraofensiva ducelui de Alba, vicerege al Neapolelui, împotriva armatei lui de Guise

Prefață

La urma urmelor, nu se va putea spune că nu știu să-mi recunosc greșelile.

Aveam vederi foarte bine înrădăcinate în privința Florenței și a florentinilor: oameni rezonabili, bine-crescuți și politicoși, amabili chiar, dar lipsiți de pasiuni, incapabili de tragism și de nebunie. Mie vorbiți-mi de Bologna, de Roma, de Neapole! De ce oare (mă gândeam în sinea mea) își părăsise Michelangelo patria și nu se mai întorsese niciodată? Roma, pe care toată viața a disprețuit-o, s-a dovedit totuși a fi sîpetul de care avea trebuință. Și ceilalți? Dante, Petrarca, da Vinci, Galilei! Niște fugari și niște exilați. Florența producea genii după genii, după care le alunga, nu știa cum să le țină pe loc, și uite așa încetase ea să mai strălucească de la gloriosu-i Ev Mediu înapoi. Mi-ar fi plăcut să trăiesc pe vremea guelfilor și ghibelinilor, dar nu și după aceea, convins fiind că, după 1492, să zicem, după

moartea lui Lorenzo Magnificul, orice flacăra de pe-acolo se stinsese. Călugărul Savonarola nu numai că ucisese frumosul obligându-l pe Botticelli să-și ardă pânzele. El secătuisese gustul pentru ideal reducând idealismul la fanatismul său obtuz.

Ce mai rămânea după plecarea lui Leonardo și a lui Michelangelo? Sau cine, mai bine zis? Nu prea mă interesau alde Pontormo, alde Salviati sau Cigoli, iar Bronzino mi se părea prea sec și prea rece, cu nuanțele lui de porțelan și cu stilul ăla rigid. Niciunul dintre acești manierişti, după părerea mea, nu suporta vreo comparație cu cei din școala de la Bologna și nu dădeam doi sfați pe Vasari, care ni-i vânduse atât de bine pe pictorii săi florentini. Eu unul îl idolatrizam pe Guido Reni, despre care consideram că adusesese frumusețea pe cele mai înalte culmi cu puțință pentru muritori. Le puteam recunoaște florentinilor priceperea în privința desenului, dar le reproșam lipsa expresivității. Totul era prea cuminte, prea neted. De fapt, le preferam oricând un olandez, oricare ar fi fost el!

Ei bine, mă înșelam, trebuie să mărturisesc, și a fost nevoie de împrejurările pe care am să vi le istorisesc acum ca să scap de orbirea mea. Fiindcă a vedea înseamnă a înțelege. Spectatorul trebuie și el să-și merite tabloul. Eram un prost, și chiar dacă așa sunt și astăzi, fără doar și poate, măcar să încerc să fac dreptate celei care o merită: Florenței. Căci Florența, la mijlocul veacului al XVI-lea, era un creuzet în care clocoteau pasiunile, dar și un tărâm unde geniile înfloreau — iar una, bineînțeles, o explică pe cealaltă. Stilul, asta-i tot!

Eram, așadar, într-o vizită prin Toscana acum câțiva ani, iar pe când scotoceam printr-o prăvălie din Arezzo

după un mic suvenir pe care să li-l duc în Franța prietenilor mei, în loc de cine știe ce statueta etruscă, un anticar ciung s-a oferit să-mi vândă un teanc de scrisori vechi, îngălbenite de timp. Le-am adulmecat cu neîncredere și am cerut să mă uit peste ele, ca să mă asigur că sunt autentice, lucru pe care negustorul l-a acceptat. La cea de-a treia, am scos punga și am plătit bani grei pentru întregul pachet. Știu bine istoria Italiei din secolul al XVI-lea și cred că lucrurile despre care se vorbește în aceste scrisori, oricât de uluitoare ar părea, sunt perfect adevărate. M-am întors la hotel și am citit dintr-o suflare povestea ce va urma.

Da, despre o poveste este vorba, iar cel care a adunat cu răbdare aceste scrisori, oricine o fi el, nu a greșit îndeplinind această admirabilă, această titanică muncă de arhivar: scrisorile alcătuiesc un tot pe care l-am devorat până-n zori și a cărui lectură am reluat-o dimineața. Mai întâi, am înțeles ce rost avea ca scrisorile să fie strânse la un loc. La sfârșit, am înțeles și ce rost avea să fie ținute ascunse. Căci ceea ce ele dezvăluie este nemaipomenit — în așa de mare măsură și în atâtea privințe, încât numai istoricii vor putea să descâlcească izele. Eu atâta vreau să spun: gândul că fiecare cititor al acestei corespondențe va trece prin aceleași trăiri ca și mine îmi prelungește întrucâtva starea de stupefacție buimacă pe care am avut-o la încheierea lecturii. Nu există, cred, vreun alt motiv pentru nevoia imperioasă pe care am simțit-o de a o traduce din toscană.

Traducerea aceasta, care a cerut multă atenție din partea mea, mi-a ocupat nu mai puțin de trei ani din viață. La încheierea ei, îmi place să cred că bietele-mi cunoștințe de limba și istoria Italiei m-au ajutat să redau cât mai fidel cu putință măcar spiritul, dacă nu și stilul autorilor acestor

schimburi epistolare. Dacă totuși cititorul descoperă vreo greșeală ori dacă se miră de vreo expresie mai trivială, să aibă bunătatea de a se gândi că ele nu sunt poate din vina mea, ori că am procedat astfel fiindcă am urmărit să fac lizibilă o corespondență din veacul al XVI-lea toscan unui cititor străin de astăzi, puțin familiarizat, fără doar și poate, cu o epocă atât de îndepărtată și, aș îndrăzni eu să spun, dată aproape cu totul uitării. Ca să fie mai comod, am modificat indicarea anilor adoptând calendarul gregorian: astfel, când o scrisoare avea drept dată ianuarie sau februarie 1556, știind că Anul Nou florentin începea pe atunci abia la 25 martie, am pus 1557. În schimb, am evitat notele de subsol, care au avantajul de a pune în valoare erudiția celui ce le redactează, dar inconvenientul de a-l readuce pe cititor în prezentul propriei camere. Or, asta este tot ce trebuie să știți: povestea se petrece la Florența, în timpul celui de-al unsprezecelea război al Italiei, care a fost și ultimul.

Totuși, din spirit de caritate, și chiar dacă sunt foarte ispitit să vă arunc în apă fără a vă fi învățat mai întâi să înotați, consimt să vă întocmesc o listă a corespondenților — era să zic a personajelor! —, pentru a vă ușura lectura, lectură care, sper eu, va avea efectul unui lung tablou sau, mai bine zis, al unei fresce de pe zidul unei biserici italiene.

B.

Lista corespondenților

Cosimo de' Medici: duce de Florența, provenit din ramura cea mai tânără a familiei Medici, ajuns la putere din întâmplare, în 1537, după asasinarea lui Alessandro de' Medici de către vărul său Lorenzino, zis Lorenzaccio.

Eleonora de Toledo: ducesă de Florența, nepoata lui Ferdinand Alvaro de Toledo, duce de Alba și vicerege al Neapolelui aflat în război cu Franța și cu Roma, în slujba împăratului Carol Quintul și a fiului acestuia, Filip al II-lea, regele Spaniei.

Maria de' Medici: fiica cea mare a ducelui și a ducesei.

Caterina de' Medici: regina Franței, soția regelui Henric al II-lea, moștenitoarea legitimă a ducatului Florenței.

Piero Strozzi: mareșal al Franței, vărul Caterinei, fiul republicanului Filippo Strozzi executat de către Cosimo,

conducătorul exilaților florentini (așa-numiții *fuorusciti*), mare dușman și rival al lui Cosimo pentru controlul asupra Toscanei.

Giorgio Vasari: pictor, arhitect și autor al *Vieților celor mai de seamă pictori, sculptori și arhitecți*, sfătuitor apropiat al lui Cosimo, care îi încredințează din ce în ce mai multe lucrări, printre care și uriașul șantier de renovare de la Palazzo Vecchio.

Vincenzo Borghini: istoric și umanist, stareț al Spitalului Inocenților, bun prieten al lui Vasari, pe care-l asistă în redactarea celui de-al doilea volum al *Vieților pictorilor*.

Michelangelo Buonarroti: sculptor, pictor, arhitect și poet, însărcinat cu definitivarea construcției bazilicii Sfântul Petru din Roma.

Agnolo Bronzino: pictor, fost elev și bun prieten al lui Pontormo, portretistul oficial al familiei de' Medici.

Sandro Allori: pictor, elev și asistent al lui Bronzino.

Giambattista Naldini: pictor, elev și asistent al lui Pontormo.

Maica Plautilla Nelli: stareță a mănăstirii Sfânta Ecaterina din Siena, pictoriță, adeptă a ideilor călugărului Girolamo Savonarola (1452–1498).

Maica Caterina de Ricci: stareța mănăstirii Prato, savonarolistă convinsă, prietenă a precedentei, căreia îi servește și drept model.

Maica Petronilla Nelli: sora Plautillei.

Benvenuto Cellini: aurar, sculptor și aventurier, autorul unui *Perseu* din bronz ce tronează alături de *David* al lui Michelangelo în Piazza della Signoria din Florența.

Malatesta de' Malatesti: paj al ducelui de Florența.

Marco Moro: meșter vopselar, preparator de culori pentru Pontormo.

Ercole d'Este: duce de Ferrara, tatăl sinistrului Alfonso d'Este, care i-a inspirat lui Robert Browning faimosul poem *My Last Duchess*.

Giovanni Battista Schizzi: regent al ducatului Milano.

Paul al IV-lea: papă începând din 1555, provenit din marea familie napolitană Carafa, aflat mai înainte în fruntea Inchiziției romane. Dușman declarat al protestanților, evreilor, artiștilor și cărților (creatorul așa-numitului *Index librorum prohibitorum*). Aliat al Franței împotriva Spaniei. A favorizat, printr-un nepotism lipsit de orice rușine, ascensiunea nepoților săi, ducele de Paliano și fratele acestuia, cardinalul Carlo Carafa, doi neisprăviți a căror poveste am s-o spun poate cândva.

Jacopo da Pontormo: pictor.

Mi se spune că ar trebui să-i mai menționez și pe cei care sunt numiți în scrisorile ce urmează, deși nu au scris și nici n-au primit vreuna. Aceasta, după părerea mea, ar însemna să jignesc inteligența cititorilor, care nu mai sunt niște copii pe care să-i ții întruna de mână. Aveam eu vreo listă de personaje când le-am citit? Dar, mă rog, fie. Să-l amintim pe Bacchiacca, bătrân pictor specializat

în picturile de mobilier și în decorarea camerelor; pe Pier Francesco Riccio, instructorul lui Cosimo, apoi secretarul și majordomul său, demis până la urmă din toate funcțiile și internat, în 1553, pentru tulburări mintale; pe Benedetto Varchi, fost republican devenit istoric al regimului, inițiatorul celebrei anchete *paragone* asupra ierarhiei artelor, cel care a fost întrucâtva pentru Cosimo ceea ce Angelo Poliziano a fost pentru Lorenzo Magnificul. Dar gata. Să lăsăm cortina să se ridice și să dezvăluie scena, care este undeva la Florența, în 1557.

*1. Maria de' Medici către
Caterina de' Medici, regina Franței*

Florența, 1 ianuarie 1557

Dacă tatăl meu ar ști că vă scriu, m-ar ucide. Dar cum să-i refuz alteței voastre o favoare atât de nevinovată? El este tatăl meu, dar domnia voastră îmi sunteți mătușă, nu-i așa? Ce treabă am eu cu Strozzi al vostru, cu vrajbele și cu politica voastră? Drept să spun, scrisoarea domniei voastre mi-a făcut o bucurie cum nici nu vă închipuiți. Cum? Regina Franței mă roagă să-i dau vești despre orașul său natal, în schimbul prieteniei sale? Ce cadou mai frumos putea oferi Cerul unui suflet însingurat precum acela al biete Maria, care nu are în jur decât copii și slujnice? Frățiorii mei sunt mult prea ocupați să se joace de-a principii, surioarele mele se jură că nu se vor căsători niciodată cu nimeni fiindcă nicio partidă nu va putea fi îndeajuns de vrednică de ele — chiar de-ar fi vorba de fiul împăratului! —, iar între zidurile reci ale acestui castel, văd prea bine cum mama uneltește dimpreună cu tatăl meu, fără să-mi spună nimic, așa încât singura certitudine pe care o pot avea e că au de gând să

mă mărite. Cu cine anume? Nimeni n-a găsit până acum de cuviință să mă înștiințeze. Dar iată că deja abuzez de prietenia domniei voastre: destul cât am vorbit despre mine!

Închipuiți-vă, draga mea mătușă, că o groaznică dramă s-a produs la Florența. Vă mai amintiți poate de pictorul Pontormo, căci dintre toți artiștii în care țara noastră este atât de bogată, el era considerat, din ce se spune, drept unul dintre cei mai cunoscuți pe vremea când încă nu părăsiserăți Italia pentru Franța, urmându-vă calea spre regala voastră soartă. Închipuiți-vă că a fost găsit mort în capela cea mare de la San Lorenzo, chiar pe șantierul unde lucra de atâta amar de vreme: de unsprezece ani! Zice-se că și-a luat singur viața fiindcă nu era mulțumit de rezultat. Îl întâlnisem de câteva ori, la prietenul său Bronzino: arăta ca bătrânii aceia nebuni care mormăie întruna ceva în barbă. Mă rog, tristă poveste!

Din fericire, nu toate veștile sunt la fel de tragice, doar că astelalte nu au, cred eu, nimic care să vă surprindă: știți că, de la an la an, pregătirile pentru carnaval încep tot mai devreme, astfel că piețele noastre sunt năpădite de muncitori care meșteresc la înălțatul estradelor, în timp ce prin case croitoresele nu-și mai văd capul de treabă. Am să vă par probabil frivolă dacă o să vă spun cât de tare îmi place Florența când se îmbracă în straie de sărbătoare, dar ce pot să fac? Clocotul acesta mă umple de bucurie, eu neavând, ca să zic așa, nicio altă distracție în afară de a poza pentru unul dintre nenumăratele portrete pe care Bronzino, la cererea tatălui meu, le face tuturor membrilor familiei, vii sau morți. Să stai pe un scaun ore în șir: vă dați seama ce mă mai amuz.

Fiul ducelui de Ferrara, Alfonso d'Este, pe care l-ați cunoscut poate în Franța, căci mi s-a spus că a luptat în Flandra alături de soțul domniei voastre, regele Henric, a

venit săptămâna aceasta să-și prezinte omagiile tatălui meu, care ține neapărat să-mi facă cunoștință cu el. Zice-se că e un om sinistru, ce corvoadă! Dar iată că mă cheamă mama. Vă sărut mâinile cu înflăcărea unei noi prietene. Am ars scrisoarea domniei voastre, precum v-a fost dorința, și voi face întocmai cum mi-ați spus spre a v-o trimite pe a mea în mare taină. Ce păcat că sunteți certată cu tatăl meu! Sunt însă convinsă că această sfadă n-o să dureze și că în curând veți veni să vă vizitați familia și să vă revedeți în sfârșit frumoasa Florență. Cine știe, poate că Bronzino o să vă facă și domniei voastre portretul.

2. Giorgio Vasari către Michelangelo Buonarroti

Florența, 2 ianuarie 1557

De astă dată, dragul meu Maestru, nu-ți scriu la cere-rea Ducei pentru a te ruga să te întorci la Florența. Din păcate, un cu totul alt subiect mă face să-ți tulbur zilele la Roma, despre care știu cât de ocupate sunt cu admirabilele-ți lucrări și cu nenumăratele dificultăți cu care arta dumitale are a se confrunta zi de zi, mai ales după alegerea noului nostru suveran pontif, care, spre deosebire de predecesorii săi, pare atât de puțin dispus să aprecieze frumusețile antice ori moderne.

Îți mai amintești cum, acum cincisprezece ani, te consultam în toate privințele? Aveai pe atunci obiceiul de a-mi

oferi cu dărnicie din povețele dumitale, și așa m-am reapucat eu, cu mai multă temeinicie și mai mult spor, de studiul arhitecturii, lucru pe care nu l-aș fi făcut pesemne niciodată fără dumneata. Tot de temeinicie am nevoie și astăzi, însă într-un cu totul alt domeniu, căci Ducele a binevoit să mă onoreze cu încrederea sa însărcinându-mă cu o misiune pe cât de delicată, pe atât de neobișnuită.

Jacopo da Pontormo, al cărui enorm talent i-l lăudai încă de când era doar un copil foarte promițător, nu mai este printre noi. A fost găsit mort în capela de la San Lorenzo, la picioarele faimoaselor fresce pe care, până atunci, le ascunsese de privirile curioșilor după niște paravane de lemn. Vestea aceasta ar fi fost ea însăși de ajuns pentru a mă hotărî să-ți scriu, căci trebuia să te anunț ceva despre o așa cumplită nenorocire. Ce m-a împins însă cu adevărat să mă îndrept încă o dată înspre dumneata sunt împrăjurările acestei morți.

Într-adevăr, cum trupul i-a fost găsit cu o daltă înfiptă în inimă, imediat sub coșul pieptului, teza accidentului ni s-a părut foarte greu de susținut. De aceea Ducele mi-a încredințat sarcina de a limpezi nefericita poveste, mai ales că zonele de umbră nu lipsesc deloc, după cum vei putea judeca și singur: în afara dălții care l-a ucis, trupul lui Jacopo mai avea și urmele unei lovituri puternice la cap, aplicată cu un ciocan care a fost găsit pe podeaua capelei, printre celelalte scule. Bietul Jacopo era întins pe spate, în fața frescei cu Potopul, la care, după urmele de vopsea proaspătă, se pare că mai pictase puțin înainte să moară, cu riscul de a lăsa vizibilă zona ajustată. Știi și dumneata, la fel de bine ca mine, că Jacopo era pe cât de încet, pe atât de exigent în munca sa și că se corecta fără încetare,